

ცვირკო დ.ლ.

დონეცკის ეროვნული ტექნიკური უნივერსიტეტის ასპირანტი

საინფორმაციო-საკომუნიკაციო რესურსების უსაფრთხოება, როგორც სახელმწიფოს ანტიკრიზისული პოლიტიკის წარმატებული რეალიზაციის ძირითადი ფაქტორი

ნაშრომში განხილულია ის სირთულეები, რაც გლობალიზაციისა და ცივილიზაციის გენეზისის პირობებში შეიძლება მოჰყვეს საინფორმაციო-საკომუნიკაციო სისტემების გაუმართავ ფუნქციონირებას. სტატიის მიზანია, წარმოადგინოს თეორიული და პრაქტიკული მიდგომები ინფორმაციისა და საინფორმაციო უსაფრთხოების სისტემების ორგანიზაციულ-ეკონომიკური მდგენელების საიმედოობისა და გამოყენების მიმართულებით.

ნაშრომის სრული ვერსია იხილეთ ჟურნალის რუსულენოვან ნაწილში.

ხათუნა თოდუა

ეკონომიკის დოქტორი,

აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

უმუშევრობის პრობლემა საქართველოში და მისი დაკლების გზები

უმუშევრობა თანამედროვე პირობებში ერთ-ერთი ყველაზე რთულად გადასაჭრელი მაკროეკონომიკური პრობლემაა.

საქართველოში არსებულ პრობლემებს შორისაც 75,3%-ით სწორედ უმუშევრობა „ლიდერობს“ - სტატისტიკური და სოციოლოგიური გამოკითხვებით, უმუშევრობა საქართველოში, მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური თუ პოლიტიკური საკითხების ნუსხაში პირველ ადგილს იკავებს.

უმუშევრობის გამო ხდება საწარმოო პოტენციალის არასრული გამოყენება, ანუ იკარგება პროდუქცია, რომლის მიღება შესაძლებელი იქნებოდა უმუშევართა დასაქმების შემთხვევაში.

ოუკენის კანონის მიხედვით, უმუშევრობის დონის ყოველი 1%-ით ზრდა მშპ-ს დაახლოებით 2-3%-იან ზრდას განაპირობებს. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ხელისუფლება შემოსავალს კარგავს გადასახადის გადამხდელთა რიცხვის შემცირების გამოც. განვითარებულ ქვეყნებში ხარჯი კიდევ უფრო იზრდება, რადგან ხელისუფლებას უმუშევრობის კომპენსაციის გადახდა უწევს. რაც შეეხება საქართველოს, ამ მხრივ აქ საქმე სხვაგვარადაა, რადგან ხელისუფლება უმუშევრობის კომპენსაციას არ იხდის და უმუშევრობის ტვირთი მხოლოდ უმუშევრებს აწევს, მათი შემოსავალი იკლებს, ხოლო უნარ-ჩვევები, დროთა ვითარებაში, რეგრესს განიცდის.

უმუშევრობის ერთ-ერთი ტიპი, რომელიც ყურადღებაშისაქცევია საქართველოს რეალობაში, ციკლური უმუშევრობაა. ამ ტიპის უმუშევრობა მოკლევადიანია და ეკონომიკური რეცესიის დროს იჩენს თავს, როცა ეკონომიკური აქტივობა იკლებს და წარმოების ციკლზე ბაზარზე მოთხოვნის კლება აისახება.

საყურადღებოა სტრუქტურული უმუშევრობაც; ამ ტიპის უმუშევრობა გრძელვადიანია, რაც ძირითადად გამოწვეულია მუშახელის უნარ-ჩვევების შეუსაბამობით ბაზარზე არსებულ სამუშაოსთან. მისი მიზეზითაა, რომ სტატისტიკური ანალიზის შედეგების მიხედვით, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (რაც საქართველოს მთლიანი ინვესტიციების უდიდესი ნაწილია, ვინაიდან ადგილობრივი დანახოვები არასაკმარისია ფინანსური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად), საქართველოში ვერ ახდენს გავლენას დასაქმებაზე ჩვენთვის სასურველი მასშტაბით. მაგალითად, 2007 წელს, როცა მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის ყველაზე მაღალი - 12%-იანი მაჩვენებელი დაფიქსირდა, უმუშევრობის დონე მაინც საკმაოდ მაღალი იყო და 13,3%-ს შეადგენდა, 2011 წელს კი, როცა საქართველოს ეკონომიკის ზრდის მაჩვენებელი 6,5%-ს აღწერბდა, უმუშევრობა მხოლოდ 0,8 %-ით შემცირდა. ანუ, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში დასაქმებაზე ვერ მოქმედებს იმ მაქსიმალური მასშტაბით, რა მასშტაბითაც შეუძლია, რომ იმოქმედოს. ამის მიზეზი კი, ისევ და ისევ, სტრუქტურული უმუშევრობაა.

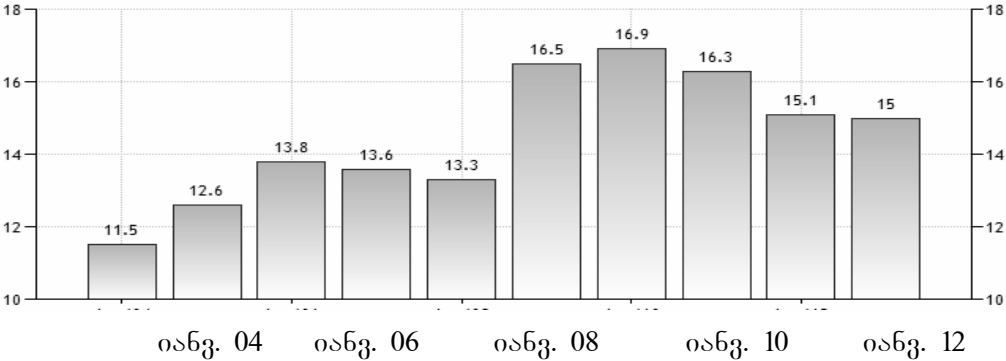
უმუშევრობის დონე საქართველოში ვეროკავშირის ქვეყნებისას 1,6-ჯერ აღემატება, თუმცა, იმის გამო, რომ ამ ქვეყნებში დაქირავებით დასაქმების დონე საქართველოსთან შედარებით მაღალია (თანაფარდობა გამოიხატება პროპორციით - 4/1 - თან) დასაქმების პრობლემა ჩვენთან გაცილებით მწვავედ დგას. 25 ქვეყანას შორის საქართველო უმუშევრობის დონით მე-19 ადგილს იკავებს, ბოლო ადგილზე უმუშევართა დაახლოებით 33%-ით ბოსნია-ჰერცეგოვინაა, ხოლო პირველ ადგილზე - ბელორუსი. საქართველოს გვერდით რეიტინგებშია ლიტვა, ლატვია, ხორვატია და ესტონეთი.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო უმუშევრობის დონის გამოთვლას იმავე მეთოდოლოგიით აწარმოებს, როგორც სომხეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა და რუსეთი. ამასთან, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის კანონმდებლობა ითვლის დასაქმებულ და თვითდასაქმებულ ადამიანებს. ამავე კანონმდებლობით, უმუშევრად ითვლება 15 წლის და უფროსი ასაკის ადამიანი, რომელსაც კვლევამდე 7 დღე არ უმუშავია არც ერთი საათი, ხოლო სამსახურს 4 კვირის განმავლობაში ეძებდა. დასაქმებულად ითვლება ის ადამიანიც, რომელიც პირუტყვს უვლის ან საკუთარ ბაღში შრომობს. აქედან გამომდინარე, უმუშევრობის რეალური დონე სოფლად გაცილებით მაღალია, ვიდრე ქალაქად. საქართველოში დასაქმებულთა საერთო რაოდენობის 50% სოფლის მეურნეობაშია, ამ დროს კი სოფლის მეურნეობის წილი ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის მხოლოდ 9%-ს შეადგენს. სოფლად უმუშევრობის დონე 7,9%-ია, ქალაქად კი - 27,2%-ს აღწევს, გარდა ამისა, სოფლად მთლიანად დასაქმებულთა 80% თვითდასაქმებულია.

უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში, მოსახლეობის 1/5-ით შემცირების პირობებში, დასაქმება 2/5-ით შემცირდა. 2011 წლისათვის უმუშევართა საერთო რაოდენობამ ქვეყანაში 295 ათას კაცს გადააჭარბა და ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის 15,1% შეადგინა. ყურადსაღებია ის გარემოებაც, რომ ამჟამად საქართველოდან ეკონომიკური მიზეზით გასული ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის რაოდენობა დაახლოებით 1-1,5 მლნ. კაცია.

ნახ. 1.

უმუშევრობის დონის ცვლილება

წყარო: www.tradingeconomics.ge

რომ არა ქვეყნის მოსახლეობის ამგვარი გადინება, დღეისათვის უმუშევრობის დონე საქართველოში ოფიციალურად არსებულზე 4-ჯერ მაღალი იქნებოდა! საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ანგარიშის მიხედვით, 2011 წელს 2010 წელთან შედარებით აღინიშნა მოსახლეობის აქტივობისა და დასაქმების დონეების 1,0 და 1,6%-ით ზრდა; თანაბრად გაიზარდა დაქირავებით დასაქმებულთა და თვითდასაქმებულთა რაოდენობა. როგორც წესი, დასაქმებულებში სჭარბობს თვითდასაქმებულთა წილი, მაშინ, როდესაც, დასაქმების თვალსაზრისით ჯანსაღი მდგომარეობის შემთხვევაში, დაქირავებით დასაქმებულთა რაოდენობა უნდა აჭარბებდეს თვითდასაქმებულთა რაოდენობას. ესტონეთში, მაგალითად, 10 დაქირავებით მომუშავეზე მოდის 1 თვითდასაქმებული, საქართველოში კი დაქირავებული 600 ათასი ადამიანია, თვითდასაქმებული კი - მილიონზე მეტი!

2012 წელს 2011 წელთან შედარებით დაქირავებით დასაქმებულთა რაოდენობა გაიზარდა 4,8 %-ით, ხოლო თვითდასაქმებულთა რაოდენობა - 2,8 %-ით, მაგრამ ამის შედეგად აღნიშნული თანაფარდობა მხოლოდ უმნიშვნელოდ შეიცვალა დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლების სქესობრივ ჭრილში განხილვისას აღსანიშნავია, რომ 2012 წელს 2011 წელთან შედარებით, უმუშევრობის დონე მამაკაცებში 0,6 პროცენტული პუნქტით შემცირდა, ხოლო ქალებში - 0,7 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა. მამაკაცებში აქტიურობის დონემ 2012 წელს ყველაზე მაღალ ნიშნულს - 78,2 %-ს მიაღწია ბოლო 15 წლის მანძილზე.

უმუშევრობის დონის განხილვა ასაკობრივ ჭრილში გვიჩვენებს, რომ მან ყველაზე მაღალ ნიშნულს 15-19 წლის ასაკობრივ ჯგუფში მიაღწია (36,9%); უმუშევრობის დონე გაზრდილია ასევე 40-44 და 55-59 წლების ასაკობრივ ჯგუფებში, შესაბამისად 3,7 და 1,4 პროცენტული პუნქტებით. ამასთან, უმუშევრობის დონის ყველაზე დიდი შემცირება (4,1 %-ით) დაფიქსირდა 20-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფში.

უმუშევრობის პრობლემა მხოლოდ საქართველოს წინაშე არ დგას. ჩვენი ქვეყნის პრობლემა ის არის, რომ აქ უმუშევრობის მასშტაბებია საგანგაშო.

უმუშევრობის ერთ-ერთი მიზეზი უმაღლესი და სპეციალური განათლების მქონე კადრების მომზადების დაგეგმვის ტექნოლოგიაა. დღეისათვის ე.წ. „პოპულარული“ სპეციალობების გამო, მოსახლეობის განათლების პროფილი არ ემთხვევა შრომის ბაზრის მოთხოვნებს.

მაგალითად, სამედიცინო განათლების მქონეთა რაოდენობა ბევრად აღემატება მასზე მოთხოვნას და ადამიანთა დიდი ნაწილი, ხანგრძლივი აკადემიური სწავლის მიუხედავად, სამუშაო ადგილის გარეშე რჩება, ანუ განათლებული სამუშაო ძალა გამოუყენებელია. სხვათა შორის, საქართველო ერთ-ერთი ლიდერი ქვეყანაა სამუშაო ძალის განათლების დონის მიხედვით, ჩვენთან უმუშევართა 81 %-ს საშუალო ან უმაღლესი განათლება აქვს მიღებული. აშკარაა, რომ არსებობს დიდი შეუსაბამობა დამსაქმებლების საჭიროებებსა და იმ უნარ-ჩვევებს შორის, რასაც მას პოტენციური მუშახელი სთვალავს. მიუხედავად იმისა, რომ განათლების რეფორმა ხორციელდება, განათლების სისტემა კვლავ არაეფექტიანია ისეთი მომავალი კადრების აღზრდაში, რომლებსაც თანამედროვე საბაზრო მოთხოვნების შესაბამისი უნარ-ჩვევები ექნებათ.

უმუშევრობის მაღალ დონესთან ერთად შრომის ბაზარზე შეიმჩნევა კვალიფიციური მუშახელის დეფიციტი. კადრების დეფიციტი იმ დარგებშიცაა, სადაც შრომის ანაზღაურება შედარებით მაღალია. ბაზარზე მაღალი მოთხოვნაა როგორც საშუალო და მაღალი დონის პროფესიონალ მენეჯერებზე, ისე ტექნიკურ კადრებსა და კვალიფიციურ პერსონალზე (ელექტრიკოსი, მღესავი, შემდუღებელი და სხვ.).

ქვეყანაში ბიზნესის კეთების მთავარი ხელისშემშლელი ფაქტორიც ეს არის - არაადექვატური განათლების მქონე სამუშაო ძალა. გარდა ამისა, მსოფლიო კონკურენტულობის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ საქართველოში ბიზნესის კეთების ძირითადი ხელშემშლელი ფაქტორებია: ფინანსების არახელმისაწვდომობა და ინფლაცია.

უმუშევრობის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზია ისიც, რომ ინვესტიციების არსებული მოცულობა არ არის საკმარისი უმუშევრობის დასამარცხებლად. ყველაფერი ზემოაღნიშნული მოწმობს, რომ პრობლემა კომპლექსური ხასიათისაა და სერიოზულ მიდგომას საჭიროებს. პირველ რიგში, აუცილებელია შეიქმნას სახელმწიფო სტრუქტურა, რომელიც უმუშევართა რეგისტრაციას განახორციელებს.

საქართველოში შრომის ბაზრის განუვითარებლობა სერიოზულად აფერხებს ქვეყნის წინსვლას. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში დღეს დასაქმების სახელმწიფო ცენტრები ფუნქციონირებს მხოლოდ აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში;

კერძოდ, 2011 წლის ოქტომბერში შეიქმნა სსიპ „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დასაქმების სააგენტო“, რომელსაც აქვს 6 მუნიციპალური (ბათუმის, ქობულეთის, ხელვაჩაურის, ქედის, შუახევის, ხულოს) განყოფილება. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს განათლების სფეროზე; საჭიროა ისეთი შემდგომი რეფორმების გატარება განათლების სექტორში, როგორცაა განათლების სტანდარტების მოდერნიზაცია, განათლების ხარისხის ამაღლება და სხვ.

დასაქმების დონის ასამაღლებლად ეფექტური გზა არის ბიზნესისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა, ვინაიდან ბიზნესი ეკონომიკის მამოძრავებელი ერთ-ერთი ძალა და დასაქმების უმნიშვნელოვანესი წყაროა. იგი შექმნის დამატებით სამუშაო ადგილებს.

საქართველოს მთავრობამ და სხვა შესაბამისმა ორგანოებმა უნდა სცადონ იმ შეფერხებების აღმოფხვრა, რაც ხელს უშლის ბიზნესის განვითარებას. ამ კუთხით აღსანიშნავია, რომ 2013 წლის 2 აგვისტოს საქართველოს მთავრობის მიერ მიღებულ იქნა დადგენილება „საქართველოში შრომის ბაზრის ფორმირების სახელმწიფო სტრატეგიის“ შესახებ.